

Adonis vernalis

Våradonis

Klass: Magnoliopsida (tvåhjärtbladiga blomväxter), **Ordning:** Ranunculales (ranunkelordningen), **Familj:** Ranunculaceae (ranunkelväxter), **Släkte:** *Adonis* (adonisar), **Art:** *Adonis vernalis* - våradonis L. **Synonymer:** *Arontorpsros*

Kännetecken

Våradonis är en flerårig, 20–40 cm hög ört som blommar i maj och juni med ensamma, stora, gula blommor. Den kan bilda stora tuvor genom skottbildning från stambasen. Förökningen sker med frö. Arten pollineras av insekter, ofta bin och humlor.

Utbredning och status

Våradonis förekommer i Norden endast på södra och mellersta Öland, på Stora Karlsö och längst i söder på Gotlands huvudö. Där finns flera förekomster i Sundre och Vamlingbo socknar, och på några av dem är våradonis ännu talrik. Förekomsten på Stora Karlsö är också fortfarande rik; växten förekommer mest på öns högre delar. Våradonis har varit känd från flera socknar på Öland, och på några lokaler, särskilt i Ventlinge och Södra Möckleby, finns individrika bestånd. På Öland har den dock minskat kraftigt på flera lokaler och försvunnit från några. Våradonis når sin europeiska nordgräns på Öland och Gotland. Dess utbredning är östligt kontinental; den omfattar i övrigt de södra, östra, centrala och sydöstra delarna av Europa och sträcker sig österut till Centralasien.

Ekologi

Våradonis är starkt kalkgynnad. Den växer i öppen, torr gräsmark, gärna i varma lägen. Den kan också förekomma i karstsprickor samt på åker- och vägrenar. Arten är kulturgynnad och måttligt bete är positivt. Den är ljuskrävande men växer ofta skyddad av taggiga buskar.

Hot

Tidigare har uppodling utrotat våradonis eller trängt undan den till åker- och vägrenar. Uppgrävning har förekommit, ibland i stor skala, kanske främst för inplantering i trädgårdar. Användning av gödsel och ogräsmiddel skadar arten. Igenväxning kan bli ett allvarligt hot. Våradonis angrips av en sotsvamp, *Urocystis leibachii*, vars angrepp tycks öka då hävden upphör.

Åtgärder

Eftersom våradonis har stort attraktionsvärde är information om fridlysningen viktig. Stora Karlsö och ett par av växtplatserna på Öland är naturreservat. Det finns skäl att följa vegetationsutvecklingen på flera lokaler för att kunna observera igenväxning och föranstalta om röjning och bete. Fortsatt bete är viktigt på de öländska lokalerna. Gödsling och ogräsmiddel måste undvikas.

Övrigt

Våradonis är fridlyst. Arten är ganska lättodlad och lätt att föröka genom sådd. Den förekommer i odling i botaniska trädgårdar. Plantornas ursprung är vanligen öländskt. Utländska namn – NO: Våradonis, DK: Vår-Adonis, FI: Kevättruusuleinikki, GB: Yellow Pheasant's-eye.

Naturvård

Konventioner: CITES bilaga B

Fridlysnig: Fridlyst enligt Artskyddsförordningen (SFS 2007:845), enligt paragraf: 8. Bestämmelsen gäller hela landet

Litteratur

- Bringer, K.-G. 1993. Arontorpsrosen *Adonis vernalis* på Öland våren 1993. *Krutbrännaren* 2 (2): 23–27.
- Bringer K.-G. 1999. Väradosis (*Adonis vernalis*) inför milleniumskiftet. *Krutbrännaren* 8 (2): 50-53.
- Knutsson, T. m fl 1997. Försvunna, hotade och sårbara kärlväxter på Öland. *Krutbrännaren*. Suppl. 2.
- Nilsson, Ö. & Gustafsson, L.-Å. 1977. Projekt Linné rapporterar 49–63. *Svensk Bot. Tidskr.* 71: 205–224.
- Nilsson, Ö. & Gustafsson, L.-Å. 1985. Projekt Linné: slutrapport. *Svensk Bot. Tidskr.* 79: 319–328.
- Ptersson, J. 1999. Hotade växter på Gotland. Del 2: Sårbara arter. *Rindi* 19: 59-118.
- Sternier, R. 1922. The continental element in the flora of south Sweden. *Geografiska Annaler* 4: 221–444.
- Sternier, R. 1986. Ölands kärlväxtflora. 2:a rev. uppl. utgiven av Åke Lundqvist. Stockholm.

Författare

Örjan Nilsson 1992. © ArtDatabanken, SLU 2006.